

Publicarea acestei traduceri este finanțată dintr-un grant al Ministerului Cercetării și Inovării, CNCS – UEFISCDI, proiect PN-III-P4-ID-PCE-2016-0473, în cadrul PNCDI III.

Franz Brentano (1838–1917) este autorul care a introdus problema intenționalității în filozofia contemporană și una dintre figurile fondatoare ale fenomenologiei și filozofiei analitice contemporane. În copilărie, Brentano a primit o educație intens religioasă, fapt care i-a influențat atât cariera didactică, cât și problematica filozofică abordată. După ce a studiat cu Trendelenburg la Berlin (1858/59) și cu Clemens în Münster (1859–1861), și-a scris disertația *Despre multipla semnificație a ființei la Aristotel* (1862), operă care a avut un rol major în geneza problemei ființei la tânărul Heidegger. În 1866 și-a susținut tezele de abilitare și-a început cariera didactică la Universitatea din Würzburg (1866–1873). Publicarea lucrării lui fundamentale, *Psihologia din punct de vedere empiric* (1874), reprezintă încoronarea acestei perioade și i-a adus numirea la Universitatea din Viena (1874–1895). Spre sfârșitul acestei perioade a conceput psihologia descriptivă pe baza căreia Husserl și-a dezvoltat fenomenologia. Cea de a IV-a teză de abilitare a lui, „Adevărata metodă a filozofiei este metoda științei naturii“, a devenit stindardul Școlii lui Brentano, considerată prima fază a filozofiei austriece. De asemenea, Freud, și el elev al lui Brentano, și-a dezvoltat psihanaliza prin opoziție cu tezele psihologiei brentaniene. Dincolo de psihologie, Brentano a conceput o metafizică de inspirație aristotelic-tomistă în acord cu concepția pozitivă a lui Comte și Mill asupra sarcinilor și metodei științei naturii. Psihologia și metafizica descriptivă brentaniană, ontologia minții și teoria lui etică, despre care G.E. Moore afirma că nu cunoaște nici o cercetare etică comparabilă cu ea, constituie cele mai importante realizări teoretice ale sale, studiate intens și dezvoltate de filozofi analitici precum Roderick M. Chisholm și de autori preocupați de dezvoltarea dimensiunii analitice a filozofiei austro-germane.

Alexandru Bejinariu (n. 1988) este cercetător postdoctoral la Institutul de Filozofie „Alexandru Dragomir“; absolvent al Facultății de Filozofie a Universității din București (2010) și doctor în filozofie cu o teză despre metoda indicării formale și interpretările timpurii ale lui Martin Heidegger la Aristotel. A publicat studii și recenzii de carte în volume colective și reviste internaționale, a tradus în colaborare mai multe volume de filozofie.

Ion Tănăsescu este cercetător științific gr. I la Institutul de Filozofie și Psihologie „Constantin Rădulescu-Motru“ al Academiei Române și coordonator al Departamentului de istoria filozofiei universale al aceluiași institut (2011–prezent), director de proiect la Societatea Română de Fenomenologie (2011–2019); absolvent al Facultății de Filozofie și Istorie (1987), doctor în istoria filozofiei cu o lucrare despre problema intenționalității la Brentano și Husserl. A publicat studii și articole în numeroase reviste de specialitate și a tradus în colaborare mai multe volume de filozofie. A obținut Premiul Mircea Florian al Academiei Române (2013) pentru lucrarea *Ființă și reprezentare a fanteziei la Franz Brentano*.

FRANZ BRENTANO
PSIHOLOGIA
DIN PUNCT DE VEDERE
EMPIRIC

PARTEA I

Traducere din germană
de Alexandru Bejinariu și Ion Tănăsescu
(după volumul editat de Oskar Kraus
în 1924 la Felix Meiner Verlag, Leipzig)

Studiu introductiv de Ion Tănăsescu

HUMANITAS

Redactor: Filotheia Bogoiu
Coperta: Ioana Nedelcu
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Georgeta-Anca Ionescu
DTP: Florina Vasiliu, Veronica Dinu

Tipărit la Artprint

© Societatea Română de Fenomenologie

© HUMANITAS, 2024, pentru prezenta versiune în limba română

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Brentano, Franz

Psihologia din punct de vedere empiric / Franz Brentano; trad. de Alexandru
Bejinariu și Ion Tănăsescu. – București: Humanitas, 2024 – 2 vol.

ISBN 978-973-50-8651-0

Partea I. – 2024. – ISBN 978-973-50-8657-2

I. Bejinariu, Alexandru (trad.)

II. Tănăsescu, Ion (trad.)

159.9

EDITURA HUMANITAS

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România

tel. 021.408.83.50, fax 021.408.83.51

www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro

Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro

Comenzi telefonice: 0723.684.194

CUPRINS

Psihologia empirică brentaniană și filozofia pozitivă a lui Auguste Comte și John Stuart Mill (Studiu introductiv de Ion Tănăsescu)	II
1. Introducere	II
2. Interesul teoretic și dimensiunea metafizică ale gândirii lui Brentano	13
3. Dimensiunea metafizică și pozitivă a psihologiei empirice brentaniene.	17
4. <i>Psihologia din punct de vedere empiric</i> și scala științelor în <i>Cursul de filozofie pozitivă</i> al lui Auguste Comte.	20
5. Obiectivele psihologiei empirice brentaniene	36
6. Momentele metodice ale psihologiei brentaniene și caracterul lor pozitiv	41
7. Trăsăturile fenomenului psihic în general și problema intenționalității.	57
8. Continuarea psihologiei empirice și raporturile ei cu psihologia descriptivă	83
9. Receptarea și edițiile <i>Psihologiei din punct de vedere empiric</i>	113
10. În loc de încheiere	124
Bibliografie.	128
<i>Notă asupra traducerii.</i>	137

PSIHOLOGIA DIN PUNCT DE VEDERE EMPIRIC

<i>Cuvânt înainte</i>	145
CARTEA I, INTRODUCȚIVĂ – PSIHOLOGIA CA ȘTIINȚĂ.	149
Capitolul I – <i>Despre conceptul și sarcina științei psihice</i>	149
§1. Definiția psihologiei ca știință despre suflet	150
§2. Definiția psihologiei ca știință a fenomenelor psihice	157
§3. Valoarea specifică a psihologiei	171
Capitolul II – <i>Despre metoda psihologiei, în special despre experiența care constituie fundamentul ei.</i>	182
§1. Interesul deosebit acordat examinării metodei psihologiei	182
§2. Percepția internă ca sursă a experienței psihologice. Ea nu trebuie confundată cu observația internă.	183
§3. Examinarea fenomenelor psihice anterioare în memorie	190
§4. Cunoașterea indirectă a fenomenelor psihice străine prin expresiile lor.	193
§5. Studiul unei vieți sufletești care este mai simplă decât a noastră	197
§6. Examinarea vieții sufletești patologice	198
§7. Studiul faptelor extraordinare în viața indivizilor și în cea a popoarelor.	200
Capitolul III – <i>Continuarea cercetărilor asupra metodei psihologiei. Despre inducția celor mai înalte legi psihice</i>	202
§1. Constatarea inductivă a celor mai generale caracteristici nu presupune cunoașterea legilor intermediare	202
§2. Caracterul indispensabil al determinării claselor fundamentale de fenomene psihice. Circumstanțe care o fac posibilă și o facilitează.	202
§3. Una dintre cercetările prime și de cea mai mare importanță în genere este cea asupra elementelor psihice	204
§4. Cele mai înalte legi ale succesiunii fenomenelor psihice, la care conduce inducția pe baza experienței interne, sunt în sens strict legi empirice	205
§5. Despre încercarea lui Horwicz de a întemeia psihologia pe fiziologie	207

§6. Despre temeiurile pentru care Maudsley consideră că cercetarea fenomenelor psihice este posibilă doar pe cale fiziologică	215
§7. Dacă este recomandabil, dat fiind stadiul prezent al fiziologiei, să tindem pe baza datelor ei către o reducere a succesiunii fenomenelor psihice la legi fundamentale propriu-zise.	228
<i>Capitolul IV – Continuarea cercetărilor asupra metodei psihologiei. Caracterul inexact al legilor sale celor mai înalte. Deducție și verificare</i>	
§1. Fără măsurarea intensității fenomenelor psihice nu pot fi găsite legile exacte ale succesiunii lor.	231
§2. Despre încercările lui Herbart și Fechner de a găsi determinații cantitative pentru aceasta	233
§3. Despre derivarea legilor speciale ale succesiunii fenomenelor psihice prin intermediul metodei deductive și al așa-numitei metode invers deductive	239
§4. Despre procedeul care trebuie respectat în investigarea privitoare la nemurire	241
 CARTEA A II-A – DESPRE FENOMENELE PSIHICE ÎN GENERAL.	
<i>Capitolul I – Despre deosebirile dintre fenomenele psihice și cele fizice</i>	
§1. Necesitatea cercetării detaliate a problemei	245
§2. Lămurirea deosebirii prin exemple.	246
§3. Fenomenele psihice sunt reprezentări sau se bazează pe reprezentări	249
§4. Determinarea fenomenelor psihice prin lipsa întinderii și obiecțiile ridicate contra acestei determinații	257
§5. Caracteristică pentru fenomenele psihice este relația cu un obiect	260
§6. Fenomenele psihice pot fi percepute numai prin conștiința internă; în raport cu cele fizice este posibilă numai percepția externă	264
§7. Fenomenele fizice pot exista numai fenomenal, cele psihice și în realitate	265

§8. Dacă și în ce sens este corect că fenomenele psihice există constant numai în succesiune, pe când cele fizice numai simultan	268
§9. Privire retrospectivă asupra definiției științei fizice și a științei psihice	272
Capitolul II – <i>Despre conștiința internă</i>	276
§1. În ce sens întrebuițăm cuvântul „conștiință“	276
§2. Există conștiință inconștientă? Dezacordurile filozofilor. Aparenta imposibilitate de a tranșa problema	278
§3. Patru căi pe care se poate încerca demonstrarea unei conștiințe inconștiente	281
§4. Încercarea de a demonstra existența unei conștiințe inconștiente prin inferarea cauzei pe baza efectului și neajunsul ei.	282
§5. Încercarea de a obține același rezultat prin inferarea efectului pe baza cauzei. Și aceasta se dovedește a fi insuficientă.	295
§6. Încercare ce se sprijină pe un raport funcțional între fenomenele psihice conștiente și conștiința privitoare la ele. În măsura în care aceasta poate fi recunoscută, ipoteza conștiinței inconștiente este mai degrabă contrazisă	299
§7. Încercare ce se sprijină pe faptul că ipoteza potrivit căreia orice fenomen psihic este obiectul unui fenomen psihic conduce la un regres la infinit.	302
§8. Reprezentarea și reprezentarea reprezentării sunt date în unul și același act	308
§9. De ce nu este posibilă observația internă și de ce ipoteza că toate fenomenele psihice sunt conștiente nu conduce la un regres la infinit	311
§10. Confirmarea celor spuse prin mărturia concordantă a diferiților psihologi	313
§11. De ce se crede îndeobște că reprezentarea însoțitoare ar avea aceeași intensitate ca și ceea ce ea însoțește	318
§12. Obiecție care se bazează pe percepția ne-auririi și soluționarea obiecției	319
§13. Nu există activitate psihică inconștientă.	321

Capitolul III – <i>Considerații suplimentare asupra conștiinței interne</i>	324
§1. De actele psihice se leagă adesea o judecată privitoare la ele	324
§2. Cunoașterea internă însoțitoare este cuprinsă în actul însoțit însuși	325
§3. Judecata internă însoțitoare nu e compusă din subiect și predicat	328
§4. Orice act psihic este perceput intern.	329
§5. Există adesea în noi, în afară de reprezentare și cunoaștere, un al treilea tip de conștiință a actului psihic, un sentiment care se raportează la el și este conținut, de asemenea, în actul însuși	331
§6. Și acest tip al conștiinței interne însoțește fără excepție toate activitățile noastre psihice	336
§7. Retrospectivă asupra rezultatelor ultimelor două capitole.	345
Capitolul IV – <i>Despre unitatea conștiinței</i>	348
§1. Punerea problemei	348
§2. Activitățile noastre psihice concomitente aparțin împreună unei unități reale	350
§3. Ce înseamnă unitatea conștiinței și ce nu înseamnă ea?	357
§4. Obiecțiile lui C. Ludwig și A. Lange împotriva unității conștiinței și împotriva dovezii pe care ne-o asigură aceste fapte	364

STUDIU INTRODUCATIV

Psihologia empirică brentaniană și filozofia pozitivă a lui Auguste Comte și John Stuart Mill

1. Introducere

Psychologie vom empirischen Standpunkt (Psihologia din punct de vedere empiric, 1874; în continuare PeS) a lui Franz Brentano este cea mai importantă dintre scrierile sale. Expunerile consacrate de Brentano în cartea a II-a a lucrării lui au jucat un rol decisiv în constituirea fenomenologiei husserliene și stimulează în continuare reflecția filozofică contemporană.¹

¹⁾ Lucrarea din 1874 a fost concepută în șase cărți: prima, dedicată psihologiei ca știință, cea de a doua, fenomenului psihic în general, următoarele trei, principalelor clase de fenomene psihice: reprezentările, judecățile și fenomenele emoționale, iar ultima, raportului corp-suflet și problemei imortalității vieții psihice (PeS, XXVII). În manuscris au fost găsite variante ale continuării cărții a II-a și ale cărții a III-a și cuprinsuri elaborate amănunțit ale celorlalte cărți (Rollinger 2012). În acest context trebuie distins de la bun început între proiectul și planul PeS. Proiectul era cel al unei psihologii edificate pe percepția internă conform modelului inductiv-deductiv al științei la Mill. Planul este reprezentat de cele șase cărți care urmau să alcătuiască cuprinsul PeS și din care au fost publicate în volumul I din 1874 numai primele două. În ceea ce privește proiectul PeS, el nu a fost realizat pentru că presupunea un stadiu al dezvoltării fiziologiei pe care disciplina respectivă era departe de a-l fi atins în acel timp. În continuare o să folosesc constant siglele PeS și DP atât în text ca substitute ale expresiilor „psihologie empirică“, respectiv „psihologie descriptivă“, cât și ca abrevieri bibliografice ale lucrărilor lui Brentano *Psychologie vom empirischen*

În ceea ce priveşte interpretarea ei, analizele ce i-au fost consacrate s-au concentrat asupra celei de a II-a cărţi a PeS în care Brentano a reintrodus în filozofia contemporană un concept central al fenomenologiei şi filozofiei minţii actuale, conceptul de intenţionalitate. Spre deosebire de această direcţie interpretativă, ceea ce va urma mai jos va fi o analiză a PeS care îi va aborda constant tezele prin raport cu ideile fundamentale ale filozofiei pozitive a lui Auguste Comte şi John Stuart Mill. Din acest motiv o numesc interpretarea pozitivă a scrierii lui. Pentru a fi clar de la bun început: psihologia empirică brentaniană – gândirea brentaniană în general – a fost interpretată în mod repetat din perspectiva relaţiei ei cu opera lui Comte. Aceste interpretări au rămas însă parţiale, neduse până la capăt şi, din acest motiv, nu au sesizat decât în parte semnificaţia analizelor consacrate de el celor doi autori (Münch 1989; Schmit 2002; Fiset 2014).¹ Mai mult, interpretările amintite se bazează pe presupuziţia că *Psihologia din punct de vedere empiric* este în mod fundamental o operă de filozofie a minţii şi că, dintre cele două cărţi ale ei publicate în 1874, cartea a doua, cea care tratează fenomenele psihice în general, este cartea ei fundamentală, întrucât ea este cea care i-a influenţat realmente pe elevii lui Brentano

Standpunkt (PeS 1874) şi *Deskriptive Psychologie* (*Psihologie descriptivă*) (DP 1987).¹ Nici unul dintre aceşti autori nu trece dincolo de menţionarea prezenţei scalei ştiinţelor a lui Comte în PeS şi a faptului că PeS este edificată în acord cu standardele pozitive ale cunoaşterii ştiinţifice. Edificarea PeS pe baza modelului de ştiinţă inductiv-deductivă al lui Mill, descrierea istoriei ei prin intermediul cuplului conceptual „tradiţional-modern“, iar nu al distincţiei lui Comte „teologic-metafizic-pozitiv“, absenţa atât a numelui lui Comte, cât şi a termenului „pozitiv“ din primele 40 de pagini ale PeS, deşi ideile lui Comte joacă un rol esenţial în expunerile realizate acolo, în fine, interpretarea intenţionalităţii brentaniene din perspectiva rolului ei în ierarhia fenomenelor împrumutată de Brentano de la Comte, toate acestea sunt probleme care nu au fost încă discutate în exegeza dedicată raporturilor dintre teoria lui Brentano şi filozofia pozitivă a lui Comte şi Mill.

(Anton Marty (1847–1914), Carl Stumpf (1848–1936), Alexius Meinong (1853–1920), Christian von Ehrenfels (1859–1932), Kasimir Twardowski (1866–1938), Edmund Husserl (1859–1938)) și pe continuatorii săi din perioada postbelică, cum ar fi Roderick M. Chisholm (1916–1999).

Spre deosebire de interpretările citate, studiul de față pornește de la următoarele premise:

1) PeS nu este doar o operă de filozofie a minții, ci și una de filozofie a metodei clădită pe ideile lui Mill și Comte.

2) Dintre cele două cărți ale lucrării publicate în 1874 importantă nu este atât cartea a II-a, de filozofie a minții, cât cartea I, cea metodică, care arată clar că Brentano folosește ideile lui Comte și Mill pentru a-și construi cadrul metodic în care urmau să fie rezolvate problemele nu doar ale cărții a II-a, publicată în 1874, ci și ale celorlalte patru cărți ale lucrării.

3) Semnificația PeS poate fi stabilită nu doar pornind de la filozofia contemporană a minții sau de la modul în care au fost dezvoltate ideile ei de către elevii lui Brentano, ci ea decurge în mod fundamental din pașii metodici și obiectivele ce urmau a fi atinse pe baza lor.

Din acest punct de vedere privind lucrurile, PeS nu mai este doar o precursoră a fenomenologiei husserliene sau a filozofiei minții contemporane, ci și o scriere de metodă și, în anumite limite, o operă de filozofie pozitivă. În același timp și pe această bază, ea apare categoric ca o operă de filozofie a secolului XIX.

2. Interesul teoretic și dimensiunea metafizică ale gândirii lui Brentano

Brentano a fost preocupat de timpuriu, până-n douăzeci de ani, de următoarea întrebare: cum se explică faptul că idealismul german a fost atât de bine receptat la începutul secolului XIX, pentru ca mai apoi, după moartea lui Hegel (1831),

să cadă în dizgrație? Răspunsul la această întrebare l-a constituit teoria celor patru faze ale filozofiei elaborată în jurul anului 1860. Conform ei, filozofia parcurge în fiecare dintre marile sale epoci istorice patru faze, una de avânt, urmată de alte trei de declin. Faza ascendentă este caracterizată de predominanța interesului teoretic și de căutarea unei metode adecvate naturii obiectului de cercetat. Ei îi urmează trei faze de declin: faza filozofiei practice în care chestiunile teoretice sunt înlocuite de cele etice, faza sceptică provocată de faptul că slăbirea interesului teoretic duce la punerea la îndoială a capacității facultății de cunoaștere de a afla adevărul, în fine, faza mistică în care mintea umană, nesatisfăcută de îndoiala sceptică, își împlinește nevoia de adevăr prin recurs la mijloace nenaturale de cunoaștere – metoda dialectică hegeliană este un asemenea mijloc pentru Brentano. Aplicat la epoca modernă, fazei de avânt reprezentate de Bacon, Descartes, Locke și Leibniz îi urmează trei faze de declin: filozofia luminilor, scepticismul lui Hume și, în fine, Kant și idealismul german, cea mai pronunțată fază de declin din întreaga istorie a filozofiei (Brentano 2018c, 204–216). Dincolo de numeroasele obiecții aduse acestei teorii, precum și de faptul că raportarea lui Brentano la idealismul german constituie unul dintre motivele principale pentru care filozofia lui nu este studiată îndeosebi în spațiul german,¹ importantă pentru discuția de față este precizarea că Brentano se înțelege pe sine fie ca gânditor al fazei de tranziție – de la cea mai severă formă de declin a filozofiei, idealismul german, la prima fază de avânt a filozofiei contemporane –, fie chiar ca reprezentant al înseși fazei de avânt și că în toate textele consacrate viitorului filozofiei el nu-i enumeră niciodată pe Comte și pe Mill ca fiind companionii lui în efortul de a instaura o nouă filo-

¹) Vezi în acest sens afirmația lui Münch conform căreia Germania a devenit o națiune importatoare de exegeză brentaniană (Münch 2004, 209).

PSIHOLOGIA
DIN PUNCT DE VEDERE
EMPIRIC

Titlul pe care l-am dat acestei lucrări o caracterizează după obiectul și metoda ei. Punctul meu de vedere în psihologie este cel empiric; doar experiența îmi este maestră*. Cu toate acestea, împărtășesc cu alți gânditori convingerea că o anumită intuiție ideală (*ideale Anschauung*) este de bună seamă compatibilă cu un atare punct de vedere. Modul în care concep metoda psihologiei va putea fi înțeles mai îndeaproape în prima dintre cele șase cărți în care este împărțită lucrarea. Această primă carte discută psihologia ca știință; cea de-a doua, fenomenele psihice în genere, iar cea care îi urmează discută despre caracteristicile și legile reprezentărilor (*Vorstellungen*); cele ale judecăților (*Urteile*) vor fi discutate într-o altă carte și, apoi, o altă carte le va cerceta pe cele ale fenomenelor emoționale (*Gemütsbewegungen*) și, în special, ale actelor volitive (*Willen*). În fine, ultima carte va trata legătura dintre organismul nostru psihic și cel fizic; tot aici ne vom ocupa și de întrebarea dacă poate fi concepută

*) Această teză este enunțată de către Brentano ca o certitudine pentru filozofia din acea vreme și în conferința sa „Über die Gründe der Entmutigung auf philosophischem Gebiete“ (susținută în același an în care a apărut și *Psihologia din punct de vedere empiric*, 1874; pt. trad. rom. v. Brentano, „Despre motivele descurajării în filozofie“, trad. de Alexandru Bejinariu, în Ion Tănăsescu (ed.), *Brentano – Comte – Mill: ideea filozofiei ca știință*, Institutul European, Iași, 2018, p. 189).

persistența (*Fortbestand*) vieții psihice după descompunerea corpului¹.

În acest mod, planul lucrării cuprinde toate diferitele domenii fundamentale ale psihologiei.

[2] Cu toate acestea, intenția care stă la baza acestei lucrări nu este aceea de a fi un compendiu de psihologie, cu toate că ea tinde să ofere claritate și o înțelegere mai bună și pentru cercul mai larg al celor interesați de cercetările filozofice. Adevsea se zăbovește asupra unei anumite întrebări, care este tratată amănunțit, și nu se acordă mare atenție completitudinii construcției, cât mai degrabă certitudinii fundamentului. Astfel, s-ar putea întâmpla ca unora să li se pară exagerată și supărătoare scrupulozitatea mea. Însă prefer să mi se aducă mai degrabă această acuză decât aceea că nu m-am străduit suficient să-mi întemeiez afirmațiile. Astăzi, urgența noastră primă în psihologie nu este atât pluralitatea și multilateralitatea tezelor, cât unitatea convingerilor. Trebuie să ne străduim să câștigăm și în psihologie ceea ce, mai întâi, matematica și, mai apoi, fizica, chimia și fiziologia au reușit deja, și anume să obținem un nucleu de adevăruri general recunoscute pornind de la care să poată avea loc imediat, din toate direcțiile, noi cristalizări prin colaborarea a numeroase forțe. Trebuie să încercăm să punem în locul *psihologiilor* o singură *psihologie*.

De asemenea, o psihologie specific națională – fie ea și una germană – poate exista la fel de puțin ca și un adevăr specific german. Din acest motiv, în lucrările mele, nu am luat în considerare mai puțin realizările excepționale ale filozofilor englezi moderni decât pe cele ale germanilor.

Firește că diferitele compromisuri nu ajută cu nimic știința. Ele sacrifică unitatea și omogenitatea teoriei în favoarea uni-

¹) Nota O. Kraus (nota 3, p. orig. [255]): În afara prelegerilor, Brentano a tratat în mai multe rânduri monografic problemele rezervate cărților III–VI. Cu toate acestea, el a publicat doar foarte puțin, *cf.*, de exemplu, *Untersuchungen zur Sinnespsychologie*, Leipzig, 1907 (epuizată).

tății și acordului între teoreticieni. Totodată, nimic nu a dus vreodată mai mult la fragmentarea perspectivelor filozofice decât eclectismul.

La fel ca în politică, și în știință abia de se poate ajunge la o înțelegere fără război. Doar că în cazul luptelor științifice nu trebuie, evident, să fie vorba cătuși de puțin despre părerea cutărui sau cutărui cercetător, ci doar despre victoria adevărului. Nu setea de putere, ci dorința supunerii comune în fața unui singur adevăr ar trebui să ne mâne în luptă. Tocmai de aceea, la fel cum mereu am urmărit fără rețineri să resping și să înlătur părerile altor gânditori care mi s-au părut a fi eronate, la fel, și în ceea ce mă privește, voi accepta bucuros și voi fi recunoscător pentru orice rectificare pe care mi-o vor aduce alții. Însă, dacă se va constata că unii dintre cei mai respectați gânditori, precum *Mill* și *Bain*, *Fechner*, *Lotze*, *Helmholtz* și alții, sunt combătuți mai des și mai categoric atât în cercetările din această carte, cât și în cele din cărțile următoare, atunci nu va fi nicidecum vorba de dorința de a le diminua meritele sau de a slăbi forța influenței lor. Dimpotrivă, va fi un semn că și eu, precum alții, am resimțit într-un mod deosebit influența lor și că m-am simțit stimulat de ei nu doar când le-am preluat teoria, ci și atunci când a trebuit să contest perspectivele lor. Mi-am dorit, așadar, ca și alții să beneficieze, la fel ca mine, de pe urma examinării aprofundate a teoriilor lor. [3]

Cu toate acestea, polemica mea se îndreaptă uneori și către păreri care, în ele însele, nu prezintă prea mare interes. Ceea ce m-a făcut să le tratez pe larg este faptul că ele se bucură de o răspândire necuvenită și că au dobândit astăzi o influență regretabilă asupra unui public care, în chestiuni de psihologie, a învățat să ceară mai puțină rigoare științifică decât în alte domenii.

Se va putea observa de mai multe ori că am făcut afirmații nemaiauzite până acum. Însă cred că cititorul se va convinge ușor că acest lucru nu are de-a face cătuși de puțin cu mania inovațiilor. Dimpotrivă, nu mi-a plăcut deloc să mă îndepărtez [4]

de toate concepțiile existente, însă am făcut-o uneori obligat de forța prevalentă și, cel puțin pentru mine, covârșitoare a temeiurilor. Cu toate acestea, la o lectură mai atentă, cititorul își va putea da seama singur, de regulă, că acolo unde apar ca inovator, în fapt, perspectiva mea a fost deja anticipată, cel puțin dintr-o direcție sau alta. Nu am omis să trimit la asemenea momente pregătitoare. Chiar și atunci când viziunea mea s-a dezvoltat fără nici un fel de legătură cu una asemănătoare ce o precedă, nu am neglijat să o menționez și pe aceasta, deoarece pentru mine nu a contat să apar ca inventatorul unei noi perspective, ci ca reprezentant al unei teorii adevărate și întemeiate.

Dar dacă ipotezele anterioare se dovedesc uneori a fi doar un început de drum pentru teoria corectă, nici ceea ce ofer eu nu poate fi, desigur, mai mult decât o timidă pregătire pentru viitoare rezultate mai desăvârșite. O filozofie care în zilele noastre a știut să ne dea, fie și pentru o clipă, impresia că este încheierea întregii științe a fost recunoscută imediat nu ca una de nedepășit, ci mai degrabă ca una de neîmbunătățit¹. Orice teorie științifică ce nu mai permite nici o dezvoltare suplimentară înspre o viață mai desăvârșită este un copil născut mort. Dar psihologia, în special, se află astăzi într-o stare în care tocmai cei care susțin că știu multe despre ea trădează, de fapt, un grad de ignoranță mai mare decât al celor care, împreună cu Socrate, mărturisesc că „știu doar un singur lucru, anume că nu știu nimic“.

Adevărul nu se află, însă, la nici una dintre extreme. Există începuturi ale unei psihologii științifice, inaparente în ele însele, dar, totuși, semne sigure ale unei posibile dezvoltări mai depline care va aduce cândva roade bogate, deși pentru generațiile viitoare.

Aschaffenburg, 7 martie 1874

¹) Nota O. Kraus (4, [255]): Ceea ce este avut în vedere aici este filozofia speculativă, mai ales cea a lui Hegel...

PSIHOLOGIA CA ȘTIINȚĂ

CAPITOLUL I

Despre conceptul și sarcina științei psihice

Acele fapte care, la început, bine cunoscute și evidente, păreau a fi explicația celor ascunse și care, mai târziu, părând cât se poate de enigmatice, au stârnit uimire și curiozitate, acele fapte în legătură cu care gânditorii Antichității, plini de zel, își dădeau în cel mai înalt grad silința și în privința cărora nici astăzi nu s-a ajuns la unanimitate și claritate, acestea sunt fenomenele pe care le-am cercetat și eu și în legătură cu proprietățile și legile cărora încerc să ofer aici, în linii generale, o imagine corectă. Nici o altă ramură a cunoașterii nu a oferit roade mai puține naturii și vieții, și nu există nici una de la care să-și aștepte rezolvarea nevoi mai esențiale. Cu excepția metafizicii, nu există nici un domeniu către care majoritatea să privească cu un mai mare dispreț, dar nici nu există altul mai respectat și stimat de către indivizi. Dacă nu ar fi definit astfel încât să cuprindă și această regiune, întregul imperiu al adevărului ar putea părea sărac și demn de dispreț. Astfel, se crede că toate celelalte științe trebuie onorate mai ales pentru că deschid drumul către această cunoaștere. Celelalte științe sunt, de fapt, fundația, în vreme ce aceasta din urmă este apogeul care o încoronează. Toate o pregătesc, iar